

İranlı Mültecilerin Toplumsal Uyum Süreci ve Sosyal Sermayenin Etkisi: Denizli Kenti Örneği

Merve Çetin*

Öz

Göç etmeye karar vermiş bireylerin ya da toplumların önceki göçerlerden bilgi alması, irtibata geçmesi, göç süreci ve sonrasında da çeşitli ilişki ağları kurması göçmenlerin yaşayacağı bir takım risklerden kaçınmayı ve maliyetleri azaltmayı sağlar. Her göçmen toplumu gibi İranlı mültecilerin de benzer süreçleri yaşadığı açıktır. İran İslam Cumhuriyeti'nin uygulamış olduğu politikalardan etkilenen halk göç yolunu tercih etmektedir. Türkiye'nin transit ülke olduğu İran göç hareketinde, Türkiye'nin göç politikaları çerçevesinde belirlenen ve transit mültecilerin yerleştirildiği uydu kentlerden biri de Denizli'dir. Fakat Birleşmiş Milletler'in ve diğer ülkelerin değişen göç politikaları nedeniyle İranlı göçmenler üçüncü ülkelere gidememiş ve Denizli'de arafta kalmışlardır. Öte yandan son dönemde yaşanan göçler Türkiye'ye yerleşme niyetiyle de gerçekleşmektedir. Söz konusu kaotik durum Denizli'de toplumsal uyum süreci yaşamayı, uzun yıllar barınmayı ve kent içerisinde bir alt nüfus oluşturmayı beraberinde getirmiştir. Bu çalışma Denizli'de barınarak heterojen içeriklere sahip bir alt nüfus oluşturan İranlı mültecilerin göç öncesi, göç süreci ve göç sonrası toplumsal uyum süreçlerinde sahip oldukları ve işe koşulları sosyal sermayelerinin ve ilişki ağlarının neler olduğunu ortaya koymayı hedefleyen bir çalışmadır. Bu amaçla nitel araştırma yöntemi kullanılmış, yarı-yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla, toplamda kartopu örnekleme yoluyla ulaşılan 14 İranlı ile derinlemesine görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır. Çalışma sonucunda; Denizli'ye uzun yıllar önce göç eden İranlılarla son dönemde göç eden İranlıların sahip olduğu sosyal sermaye ve ilişki ağlarındaki farklılıkların varlığı tespit edilmiş ve bu farkların toplumsal uyum sürecini etkilediği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İranlı mülteciler, Sosyal sermaye, Ağ kuramı, Toplumsal uyum, Denizli.

* Arş. Gör. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, mervec@pau.edu.tr, Denizli, Türkiye, ORCID: 0000-0001-5950-9600.

The Journal of Iranian Studies
E-ISSN: 2651-4370
Vol: 6, No: 2, pp. 251-287
Received: 15.11.2022
Accepted: 16.12.2022
DOI: 10.33201/iranian.1205485

Social Cohesion Process of Iranian Refugees and the Effect of Social Capital: The Case of Denizli City

Merve Çetin*

Abstract

The fact that individuals or societies who have decided to immigrate receive information from previous nomads, contact them, and establish various relations networks during and after the migration process helps to avoid some risks that immigrants will experience and reduce costs. It is clear that like every immigrant community, Iranian refugees also go through similar processes. People affected by the policies implemented by the Islamic Republic of Iran prefer the migration route. Denizli is one of the satellite cities where transit refugees are settled and determined within the framework of Turkey's migration policies in the Iranian migration movement, where Turkey is a transit country. However, due to the changing immigration policies of the United Nations and other countries, Iranian immigrants could not go to third countries and were left in limbo in Denizli. On the other hand, recent migrations also take place with the intention of settling in Turkey. The chaotic situation in question brought along a process of social cohesion in Denizli, sheltering for many years and creating a subpopulation in the city. This study aims to reveal the social capital and relationship networks of Iranian refugees, who sheltered in Denizli and formed a sub-population with heterogeneous contents, during the pre-migration, migration process and post-migration social cohesion processes. For this purpose, qualitative research method was used, and data were collected through in-depth interviews with 14 Iranians, who were reached through snowball sampling in total, through a semi-structured interview form. In the results of working; the existence of differences in social capital and relationship networks of Iranians who migrated to Denizli many years ago and Iranians who migrated recently has been determined and it has been revealed that these differences affect the social adaptation process.

Keywords: Iranian Refugees, Social Capital, Social Cohesion, Network Theory, Denizli.

* Ress. Assist. Dr., Pamukkale University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Sociology, mervec@pau.edu.tr, Denizli, Türkiye, ORCID: 0000-0001-9550-9600.

1. Giriş

Castles ve Miller 1993 yılında yayımladıkları *Göçler Çağı* isimli çalışmalarındaki “farklı bölgelerde artmakta olan etnik ve siyasi çatışmalar gelecekte kitlesel kaçışları da beraberinde getirecektir” (1993/2008, s. 6) tespiti teorisyenlerin günümüz şartlarını öngörebildikleri ve gerçekten kitlesel kaçışların yaşandığı görülmektedir. Günümüzde göç olgusu sosyal bilimler yazınında en fazla yer bulan konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlığın varoluşu kadar eski bir olgu olan göç olgusu küresel düzlemde şekil değiştirerek devam etmektedir. Arkaik dönemlerden yerleşik hayata geçişte, modernite ve ulus-devletleşme sürecinde ve günümüz post-modern döneminde farklı göç örüntülerinden bahsetmek mümkündür. Göç hareketliliğine dair literatürde çok fazla çalışma bulunmaktadır. Göç olgusu uluslararası kararlardan etkilenen yapısı nedeniyle makro bir olgu olarak karşımıza çıkarken bireysel yaşantı deneyimlerini içermesi nedeniyle mikro bir kimliğe de sahip olabilmektedir.

Pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye de göç hareketliliğinden yoğun olarak etkilenen ülkelerden biridir. Türkiye'nin özellikle coğrafi konumu sıklıkla transit ülke¹ olmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla Türkiye tarihsel süreçte yapısal olarak değişen göç hareketleri çerçevesinde göç politikalarını yenilemektedir. Türkiye 1951 yılında evrensel bir sözleşme olan Cenevre Sözleşmesi'ne katılarak yabancı göçlere yönelik temel adımlarından birini atmıştır. Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci²:

İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışın-

1 Transit ülke: IOM transit ülkeyi “göç akınlarının (düzenli ya da düzensiz) içinden geçtiği ülke” olarak transit mülteciyi ise: “başka bir yere yerleştirilmesi şartıyla bir devletin topraklarına geçici olarak giriş yapmalarına izin verilen mülteciler” olarak tanımlamaktadır (IOM, 2004/2009, s. 86).

2 Türkiye’de İranlılara hukuki anlamda ‘mülteci’ statüsü verilmemektedir. Fakat sosyal bilimler literatüründe İranlılar için ‘mülteci’ kavramının kullanıldığı görülmüştür. Bu nedenle metinde ‘mülteci’ kavramı hukuki uygulamalardaki haliyle değil hukuk dışında diğer sosyal bilimlerdeki kullanımlarına sadık kalınarak tercih edilmiştir.

da bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her kişi olarak tanımlanmaktadır. (TBMM, 2011, s. 6)

Türkiye dahil olmak üzere, 1961'e kadar Cenevre Sözleşmesi'ni imzalayan bütün ülkeler, mültecilik için Avrupa'da meydana gelen olaylardan dolayı ülkesini terk edenleri mülteci olarak kabul ediyordu. 1961'de ülkelere seçenek sunularak 'coğrafi kısıtlama' ya da 'coğrafi kısıtlamayı kaldırma' hakkı tanındı. Ülkelerin tamamına yakını coğrafi kısıtlamayı kaldırırken, Türkiye anlaşmadan doğan hakkını kullanarak 'coğrafi kısıtlama'ya devam etmiştir (Dost, 2014, s. 34-35). Yakın dönemde, 2013 yılında Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu onaylanmış ve göçmenlere dair uygulamalar revize edilmiştir (Mevzuat, 2013). Türkiye Cenevre Sözleşmesinde Avrupa kökenli göçmenlere mültecilik statüsü verirken yeni kanun ile Avrupa kökenli olmayan mültecilere de üçüncü bir ülkeye yerleşene kadar ikametlerine izin vererek güvenli bir ülke haline gelmiştir (Kahya-Nizam & Sallangül, 2017, s. 1386). Türkiye, coğrafi konumunun yanı sıra hem doğu hem batı kültürünü bir arada yasayan kozmopolit bir yapıya sahip olması nedeniyle göç için tercih edilen ülkelerden birisidir. Dolayısıyla revize edilen politikalar ile Türkiye'ye doğru göç hareketlerinde son dönemlerde artış yaşandığı söylenebilir. Yoğun olarak göç eden topluluklardan biri de İranlılardır. İran uyruklu bireyler tarafından gerçekleştirilen göç hareketliliği özellikle son beş yıl öncesine kadar ekseriyetle zorunlu bir göç olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak 1979 yılında gerçekleşen İran Devrimi sonrasında muhalif kalan gruplar toplu bir şekilde Türkiye'ye göç etmiştir. Fakat onlar için Türkiye transit ülke özelliği taşımıştır ve o dönemde Kuzey Avrupa ülkeleri ile Avrupa ülkelerine 1,5 milyon İranlı'nın göç ettiği düşünülmektedir. (Kara & Korkut, 2010, s. 157). Günümüze kadar göçler devam etmiştir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK/ UNHCR) derlediği istatistiklere göre Türkiye'ye İranlı iltica oranı 2009 ile 2011 yılları arasında yüzde 72'lik bir artış yaşamıştır (Human Right Watch Report, 2012, s. 4). Göç İdaresi (2016a, s. 37, 2016b s. 37, 2017, s. 36)'nin verilerine göre Türkiye'ye giren İranlı sayısı 2014 ve 2015 yıllarında 6. sıradadır; fakat 2016 yılında büyük bir artışla 4. sıraya yerleşmiştir. TÜİK (2019, 2020) verilerine göre de 2018 ve 2019 yıllarında ülkeye gelen İranlı göçmen sayısı 5. sırada yer almıştır. İran İslam Cumhuriyeti'nin 'baskı-

cı' politikalarından rahatsız olan vatandaşları ülkeden kaçmak durumunda kalmışlardır. Türkiye İran arasında 90 günden kısa süreli geçişlerde vizeden muaf olunması (İran Konsolosluğu, 2022) ve ülkeye yakın olması Türkiye'nin en temel tercih edilme sebeplerindedir. Yaklaşık on sene önce artmaya başlayan İranlı göç hareketliliğinin günümüzde azaldığı düşünülmektedir. Temel sebebinin Kanada ve Amerika'nın İranlılara yönelik vatandaşlık verme uygulamalarında azalmaya gitmesinin etkili olduğu söylenebilir. Öte yandan son iki sene içinde göç edenlerin Türkiye'de kalma eğiliminde olduğu, öyle ki 2022 Ocak ayı verilerine göre Türkiye'den en fazla konut satın alan yabancıların İranlılar olduğu bilinmektedir (TÜİK, 2022). Dolayısıyla İranlıların göç hareketliliğine yönelik yapılacak akademik çalışmaların önem kazanacağı aşikârdır. Türkiye'nin göç politikalarından biri de mülteci ve sığınmacıların önceden belirlenen uydu kentlere yerleştirilmesidir. Denizli de söz konusu uydu kentlerden biridir (Kalfa-Topateş vd, 2018, s. 2018). Yapılan görüşmelerden Denizli'nin erken dönemde Birleşmiş Milletler kanalıyla belirlenen uydu kentlerden biri olmasına rağmen sonraki göç hareketlerinde İranlılar tarafından tercih edilen bir kente dönüştüğü anlaşılmaktadır. Denizli'nin tekstil başta olmak üzere iş olanakları, coğrafi konumu ve görece seküler bir toplum yapısına sahip olması tercih sebepleri arasında sıralanabilir. Öte yandan kentin de İranlı göçmenlere yönelik uygulamaları sayının artışına zemin hazırlamıştır denebilir. Örneğin sadece İran'a özgü bir şekilde Denizli-İran arası charter uçak seferleri düzenlenmiş ve kente gelişleri sağlanmıştır (Sabah, 2016). Bu durum Denizli'de bir İranlı alt kültürün oluşumuna sebep olmuştur (Kalfa-Topateş vd, 2018, s. 2017). Zorunlu ya da tercihen Denizli'de yaşamaya başlayan İranlı mültecilerin çeşitli sosyal sermaye ve bireylerin sahip oldukları bir takım dayanışma ağlarının Denizli'de toplumsal uyum sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kanada, Amerika ve Avrupa ülkelerine hızlı bir şekilde geçiş yapamayan İranlı mülteciler arafta kalmış ve dolayısıyla kente uyumlanma çabaları başlamıştır. Söz konusu uyumu gerçekleştirmeye yardımcı olan araçlardan biri İranlı mültecilerin sahip olduğu ilişki ağları ve sosyal sermayelerdir. Bu nedenle sosyal sermaye ve göç araştırmalarına daha fazla önem verilmelidir. Göç hareketinin sebeplerini, süreçlerini ve sonuçlarını etkileyen birden çok etken mevcuttur. Sosyal sermayeyi söz konusu etkenlerden biri olarak okumak mümkündür. Sosyal sermaye de tıpkı göç olgusu gibi sosyal bilimlerin yazınında yaygın olarak kullanılan bir kavram olarak kar-

şımıza çıkmaktadır. Sosyal sermayeyi bireylerin gündelik hayatlarındaki işlerini kolaylaştıran bir araç olarak görmek mümkündür. Herhangi bir tamir işinde, okul vb. kurumlarla ilgili bir ihtiyaç durumunda, işe personel alımlarında sahip olunan sosyal sermaye güven algısını perçinleyerek kolaylık sağlamaktadır. Dolayısıyla göç hareketliliği gibi bir durumda göçmenlerin ilişki ağlarını içermesi sosyal sermayenin etkililiği yadsınmaz. Göç etmeye karar verme süreci, göç süreci ve göç sonrası uyum süreci gibi süreçlerde sahip olunan sosyal sermayeler ve ilişki ağları göç hareketliliğinin risklerini minimuma indirerek yaşamı kolaylaştıracaktır.

Göç hareketine yönelik temel teorilerden biri de ağ teorisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağ teorisi göçmenlerin sosyal ilişkilerine odaklanan ve bu ilişkilerin yeni göç hareketlerine etkisine yönelik çalışmalara ayna tutan bir teoridir. Aynı zamanda sosyal sermaye kuramı ile birbirlerini besledikleri aşikârdır. Dolayısıyla çalışmanın teorik çerçevesi içerisinde birlikte ele alınmışlardır.

Bu çalışma, Denizli’de barınan İranlı mültecilerin sahip oldukları sosyal sermayelerin neler olduğu, bu sosyal sermayelerden ne şekilde faydalandıkları, mülteciler arası sosyal ağların ve ilişkilerin Denizli’ye uyum sürecini ne şekilde etkilediği vb. soruların cevaplarını aramaya yönelik bir durum çalışmasıdır. Çalışmanın örneklemini Denizli kentinde en az bir yıldır barınan İranlılardan seçilmiş kartopu örnekleme yoluyla ulaşılan toplamda 14 kişi oluşturmaktadır. Türkiye’de en fazla İranlı göçmenin barındığı uydu kentler arasında olması Denizli’yi özel kılmaktadır. Çalışma İranlı mültecilerle yapılan derinlemesine görüşmeler ışığında geliştirilmiştir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Teorik çerçeve bölümünde göç olgusuna ve toplumsal uyum sürecine dair teorik bilgilere yer verilmiş, hemen akabinde sosyal sermaye ve göç olgusunun sosyal sermayeyi içerdiği düşünülen ağ teorisine ele alınmıştır. Burada çalışmanın bulgular ve analiz kısmını anlamlandırmayı kolaylaştıracak bir teorik çerçeve çizilmiştir. İzleyen bölümde çalışmanın yöntemi, örnekleme ve analiz türü açıklanmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise bulgular ve analiz kısmına yer verilmiştir. Bu bölümde sorulan sorular ve alınan cevaplar çerçevesinde üç ana tema oluşturulmuş, her bir temanın kendi içerisinde görüşmeciler cevaplarına ve bu cevapların analizlerine yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise analizlere yönelik veriler yorumlanmıştır.

2. Teorik Çerçeve

2.1. Göç ve Toplumsal Uyum

Dünyadaki en temel sosyolojik araştırma nesnelерinden biri göç olgusudur. Günümüzde göç olgusunu bir nebze farklılaştıran etmen her bir göç hareketinin kendine özgü bir hikâyeye sahip olması yani göçün standart bir nedene bağlanamayışıdır. Sadece bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine geçiş şekilde tanımlanamayacak kadar çetrefilli olan göç olgusu aynı zamanda içerisinde birbirinden çok farklı araştırma konularını barındırmaktadır. Biraz da bu nedenle “göç” tanımlamalarına dair oldukça yoğun bir literatür bulmak mümkündür. Öte yandan çok farklı ve çeşitli kuramsal yaklaşımlara da rastlanılmaktadır. Ne var ki, standart bir tanımın olmayışı sosyal bilimlerin konu ile ilgili derinlemesine işleyişini olumsuz etkileyebilme riskine de sahiptir. Göç kavramını IOM (Uluslararası Göç Örgütü);

Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir şeklinde tanımlamaktadır. (IOM, 2004/2009, s. 35-36)

Marshall *Sosyoloji Sözlüğü* (1998/1999, s. 685) 'nde; birey ya da grup olarak sembolik ya da siyasal sınırların ötesine doğru yeni alanlara yapılan kalıcı hareketler olarak tanımlamaktadır. Klasik sosyolojimizde Hilmi Ziya Ülken ise göçü; küçük ölçekli olduğunda *migration* büyük ölçekli tam göç olduğunda *exode* şeklinde tanımlamaktadır (Ülken, 1969, s. 119). Başka bir sosyoloji sözlüğünde ise birey ya da grupların ekonomik sosyal kültürel vb. nedenlerle yaptıkları bir yerden başka bir yere gitme işi olarak tanımladıkları görülmektedir (Kızılcılık & Erjem, 1992, s. 185).

Göç'ü salt bir yerden bir yere hareket şeklinde kavramsallaştırmak yeterli değildir. Göç deneyimi çok çeşitli sosyolojik gerçekliği içermektedir. Kavimler göçü olarak tanımlanan ve bir çağı açıp diğerini kapatan yine bir göç hareketliliğidir. Coğrafi keşifler sonucu yaşanan kitlesel göçler vardır. Castles ve Miller (1993/2008, s.3) göçleri 1945 öncesi ve 1945 sonrası olarak ayırmaktadır. 1945 sonrası özellikle Soğuk Savaş döneminde ulus-

lararası göç, dönemin temel özelliklerinden biri olarak kabul edilmektedir. 1970’li yıllardan itibaren ise özellikle küreselleşme politikalarının da etkisiyle göç hareketi ivme kazanmış ve farklı bir boyuta taşınarak varlığını devam ettirmiştir. Hemen hemen her toplumsal çağda göç hareketliliği yaşanmış olsa da sebeplerine yönelik ayrımlar neticesinde göç türleri birbirinden farklılık arz etmiştir.

Temelde göç türlerini gönüllü göç ya da zorunlu göç olarak ayırmak (Akayan, 1974, s. 20) yeterli görünmekle birlikte, bazı durumlarda daha ince-likli bir ayırım gerekebilmektedir. Göç türlerine yönelik Petersen’in ayrımı oldukça anlaşılır ve toparlayıcı gözükmektedir. Petersen (1958, s. 260-263) 5 farklı göç türünden bahsetmektedir. İlkel göç; coğrafi ve ekolojik nedenlere bağlı olarak hayatta kalabilme çabasıyla ilintili olan göçlerdir. Burada doğanın zorlayıcılığı belirleyendir. Serbest göç: Bu göç türünde herhangi bir sebep göç için yeterli olabilir. Yani bireysel olarak verilen bir karardır. Kitlesele göç türü ise zincirleme göç olarak da tabir edilen ilk göç edenlerin yaşam deneyimlerinin olumlu gerçekleşmesi sonucu ve bir takım sosyal ağlar aracılığıyla diğerlerinin de göç etmesi için teşvik edici olan göçlerdir. Zorunlu ve yönlendirilen göçler: Burada belirleyici olan devlet politikaları ve bir takım sosyal kurumlardır. Fakat bu iki tip temelde ayrılır: Yönlendirilmiş göç türünde bireyin az da olsa seçim hakkı mevcuttur. Yani iradi olarak göç etme durumu vardır. Fakat zoraki ya da zorunlu göç türünde bireyin seçme şansı ortadan kalkmıştır. Dışarıdan etki ile bireylerin ya da toplumların baskısı neticesinde göç etmeye mecbur bırakılma durumu zorunlu ya da yönlendirilmiş göçü ifade etmektedir. Bu ikisi arasında da temel bir farklılık bulunmaktadır. Zorunlu göçte bireyin göç etmekten başka çaresi yoktur yani sınır dışı, tecrit gibi durumlar bu kategoride yer almaktadır. Diğerinde ise bireyin iradesi bir miktar yer almaktadır (Göker, 2015, s. 37-39). İranlıların Türkiye’ye göçlerinin yaşadıkları spesifik durumlar göz önünde bulundurulduğunda kitlesele, zorunlu ya da yönlendirilmiş göç türüne uygun olabilecek çeşitli türlerinin olduğu söylenebilir.

Yeni bir yere göç etmek ekseriyetle sosyo-ekonomik dertlerle ilişkilendirilir. Kapitalist sistemin dayattığı işgücü piyasasına yönelik ihtiyaçların giderilerek yeni mekânda sosyo-ekonomik olarak daha yoğun fırsatlara sahip olma arzusu göçün temel etmenlerinden olarak düşünülür. Öncü kuşakların göçü ekseriyetle ekonomik temelli iken sonraki kuşakların göç nedenlerinin daha fazla refah seviyesine sahip bir yaşam tarzı olduğu ifade

edilebilir (Değer ve Öktik, 2013, s. 19). Dolayısıyla İranlı mülteciler özelinde birbirinden farklı göç nedenleri görülebilir. Türkiye'ye İranlı göçlerinin çok eski dönemlere kadar götürülebileceği bilinmektedir. İran'da 1979 yılında gerçekleşen şeriata dayalı İslam Devrimi İranlıların özellikle batı ülkelerine göç sayılarının artışının temel dinamiklerinden biridir. İranlılar için esasen Türkiye batı ülkelerine geçiş için transit ülke niteliğindedir (Tavakoli, 2019, s. 31). Öte yandan İranlı göçmenlerin diğer doğu ülkelerinden gelen göçmenlerle aralarında bir takım farklılıklar olduğu gözlemlenmektedir. İranlı göçmenlerin ekonomik sebeplerle göç etmeleri görece az rastlanan bir durumdur. Zaten belirli bir ekonomik sermaye ile gelmektedirler. Ayrıca tamamı olmasa da çoğunluğun belirli bir kültürel sermayeye sahip oldukları, eğitilmiş ve vasıflı bireyler oldukları dikkat çekmektedir. İranlı mültecilerin göç etme nedenlerini siyasi, sosyal, dini ve cinsel yönelime dayalı olarak nitelendirmek doğru olacaktır. Maquil 2019 yılında Denizli özelinde yaptığı çalışmada kentteki İranlı göçmenlerin %8'inin ailevi sebeplerinden, %30'luk kısmının sosyal sebeplerden, %4'lük kısmının siyasi sebeplerden, yoğunluklu olarak %48'lik kısmının dini sebeplerden ve %10'luk kısmının cinsel sebeplerden göç ettiğini ifade etmektedir (Maquil, 2019, s. 54). Türkiye'nin Müslüman bir ülke olmasına rağmen şeriata dayalı bir sistemin olmayışı, özgürce yaşama imkânlarına sahip olması tercih sebeplerindedir.

Kolektif bir eylem olarak göç küreselleşme sürecinden de etkilenen bir olgudur. McLuhan'ın ifade ettiği gibi 'küresel köy' haline gelen çağımız dünyasında farklı sebeplerle farklı imkânlarla sahip yeni mekânlara göç hareketleri kaçınılmaz hale gelmiştir. Göç hareketinin her geçen gün artıyor olması da söz konusu durumu açıklar niteliktedir. Uluslararası Göç Örgütü (2022)'nin verdiği bilgilere göre 2020 yılında doğduğu ülke dışında yaşayanların sayısı 281 milyona ulaştı. Bu rakam 2019'da 272 milyon idi (IOM, 2020, s. 2). Yine aynı rapora göre Türkiye en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke olarak görülmektedir (IOM, 2020, s. 4). Dolayısıyla göç hareketleri çok eski dönemlerden beri devam etmekle birlikte kapitalizmin bir takım sonuçları ve küreselleşmenin yoğunlaşması göç hareketinin hacmini artırmıştır. 1980'lerden itibaren günümüzde göç hareketleri küresel değişim üzerinde hiç olmadığı kadar etkili bir hareket olarak kabul edilmektedir (Castles & Miller, 1993/2008, s. 7).

Göç hareketliliği bir süreçtir ve hem göç eden bireyler ya da gruplar için hem de göç edilen yeni mekân için çok farklı ve çeşitli değişim dinamiklerine sahiptir. Göç hareketine karar verme, harekete geçme, yolculuk dönemi ve yerleşerek toplumsal uyum sürecine geçme gibi birbirinden farklı süreçler sonucunda gerçekleşmektedir. Her bir sürecin kendi içinde zorlukları bulunmaktadır. Kişilerin göç etmeye karar vermesi, hazırlık süreci, gerçekleştirme deneyimi ile sınırlı kalmamakta; göç eylemi gerçekleştikten sonra da yeni mekâna uyum, aidiyet sorunu, hayatta kalma ve gündelik temel ihtiyaçların karşılanması ve stabil yeni bir hayata başlama süreci gibi konular da göç deneyiminin bileşenleri arasında yer almaktadır. Esasen göç süreci, göç hareketinin ve hareketin etkileşimler kümesini oluşturan çok çeşitli katmanların bir özeti hükmündedir (Castles & Miller, 1993/2008, s. 30). Göç olgusunun bu kadar çok konuyu içermesi ne kadar kompleks bir yapıya sahip olduğunu da göstermektedir.

Göç sürecinin kilit kavramlarından biri de göçmenlerin yeni mekâna alışma deneyimlerini açıklayan “*toplumsal uyum süreci*”dir. Toplumsal uyum süreci göçmenlerin yeni toplumdaki dil farklılıklarını aşma, kurumsal düzeyde ekonomik, sosyal ve kültürel platformlara ayak uydurma, karşılıklı iletişim ve sosyal ilişki düzeyinin artırılması süreci şeklinde tanımlanabilir (Altındış, 2019, s. 2). Adıgüzel toplumsal uyumu yeniden toplumsallaşma olarak ifade etmektedir (Adıgüzel, 2018, s. 156-157). Toplumsal uyum karşılıklı hali içerisinde göçmenlerin yeni toplumla bütünleşmeleri sürecidir. Eski dönemlerde deneyimlenen göçlerde, örneğin, coğrafi keşifler sonucu toplu olarak yapılan göçlerde fiziki olarak değişim yaşarken yeni bir toplum içinde toplumsal uyum süreci söz konusu değildi. Ekseriyetle sadece yeni coğrafi koşullara uyum gerekiyordu (Göker, 2015, s. 35). Fakat yerleşik bir düzene sahip olan toplum içerisine yapılan göç hareketi beraberinde toplumsal uyum sürecini de gerektirmektedir. Toplumsal uyum süreci kavramının entegrasyon, asimilasyon gibi kavramları da içine almakla birlikte görece daha naif ve kapsayıcı bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Kavram olarak ‘entegrasyon’ biyolojik bir temele dayanması nedeniyle sıklıkla tercih edilmemektedir. Öte yandan entegrasyon yabancı ülkeyle başarılı sosyal etkileşim ve bunun için bir çabayı ifade etmektedir (Alkan-Aykaç & Karakaş, 2022, s. 421). Asimilasyon kavramı ise ekseriyetle ulus-devletleşme ile birlikte anılmaktadır ve söz konusu devlet içinde erime, Amerikanlaşma, Almanlaşma gibi keskin bir anlamı ifade etmektedir (Şan & Tzampaz, 2021, s. 65-66). Göç ile ilintili söz konusu kavramlar

ideolojik olma riskine sahiptir. Böyle bir riske girmemek amacıyla elimine etmeyen, kapsayıcı kavramlar çalışmalarda konuyu ön plana çıkarmak adına yardımcı olabilir. Toplumsal uyum süreci de böyle bir kavramdır. Göç eden bireyler ya da grupların yeni topluma alışması hem de toplumun onlara bir nebze alışması bir süreçtir. Bu süreci mutlaka her göçmen yaşamaktadır demek yanlış olmayacaktır. Bu süreci besleyen ya da sekteye uğratan bir takım etkenler mutlaka vardır. Süreç için niceliksel bir zaman vermek doğru değildir. Elbette her bireyin ya da toplumun uyum süreci birbirinden bağımsızdır. Fakat hiçbir zaman göç hareketinin başındaki belirsizliğin devam etmeyeceği, uyumun bir miktar gerçekleşeceği ve sürecin stabilize olmaya doğru ilerleyeceğini öngörmek mümkündür.

2.2. Sosyal Sermaye ve İlişki Ağları Kuramı

Sermaye kavramının öncelikle ekonomik olarak anapara anlamında kullanıldığı açıktır. Fakat kurumsal düzlemde gündelik hayattaki işleyişe kadar pek çok alanda ekonomi dışı kazanımlar sağlayan bir takım araçların varlığı dikkat çekici olmuştur. Sosyal sermaye tam da bu araçları ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Tamirat işinden, ev kiralama işine, çocuklar için okul seçiminden, şehir değiştirmeye kadar pek çok alanda tanınırlık, güvenilirlik vb. durumlar için sosyal sermaye kullanılmaktadır. Dolayısıyla sosyal bilimler alanında teorik olarak araştırma konusu edilen bir kavram haline gelmiştir. Sosyal sermaye sosyal bilimlerin pek çok yazınında kullanılan işlevsel bir teorik perspektif olarak karşımıza çıkmaktadır. Eski çağlardan beri kullanılmasına rağmen özellikle 1980'lerden sonra literatüre girdiği kabul edilmektedir.

Çeşitli alanlardaki sosyal bilimcilerden sosyal sermayeye yönelik farklı görüşlerine rastlamak mümkündür. Kavrama yönelik Adam Smith, Karl Marx, Emile Durkheim, Thorstein Veblen ve Marx Weber gibi teorisyenlerin ekonomideki sosyal ilişkilerin etkisi üzerine incelemelerinin sosyal sermaye kavramına zemin hazırladığı kabul edilmektedir (Woodhouse, 2006, s. 83). Kavramın kuramsal olarak ilk kullanımı komşuluk ile ilintilidir (Hanifan, 1916; Jacobs, 1961). Daha sonra ise farklı teorisyenlerin birden fazla tanımına rastlamak mümkündür. Bourdieu (1986, s. 16)'ye göre "sosyal sermaye, birbiriyle bağlantılı gerçek veya potansiyel kaynakların toplamıdır. Az ya da çok kurumsallaşmış ilişkilerden oluşan dayanıklı bir

ağa sahip olmaktadır”. Bourdieu sosyal sermayeyi ilişkilerle ilintili olması yönüyle ekonomik ve kültürel sermayeden ayırır. Coleman (1988, s. 98)’a göre ise “Sosyal sermaye, işleviyle tanımlanır. Tek bir varlık değil, ortak iki unsuru olan çeşitli farklı varlıklardır: hepsi sosyal yapıların bazı yönlerinden oluşur ve yapı içindeki aktörlerin -kişiler veya kurumsal aktörler- belirli eylemlerini kolaylaştırır”. Dolayısıyla Coleman sosyal sermayeye yardımcı bir araç rolü atfetmektedir. Putnam (1993, s. 36) ise şu tanımlı yapmaktadır: “Sosyal sermaye, toplumsal örgütlerin toplumsal fayda sağlayan birliktelik ve işbirliğini kolaylaştıran ağlar, normlar ve güven gibi bir özelliği olarak, fiziki ve beşeri sermayeden toplumsal bağ ve güven özellikleri aracılığıyla ayrılan bir olgudur”. Putnam’ın da Bourdieu’ye paralel bir şekilde sosyal sermayeyi diğer sermaye türlerinden ayırdığı ve ona müstakil bir varlık atfettiği görülebilmektedir. Son olarak yakın dönemde Fukuyama (2010, s. 18) kavram ile ilintili olarak “iki veya daha fazla kişi arasında iş birliğini teşvik eden somutlaştırılmış bir gayri resmi formdur” şeklinde bir tanımlamada bulunmuştur.

Teorisyenlerin sosyal sermayeye yönelik tanımlamaları incelendiğinde ilişkilere, güvene ve gayri resmiliğe yönelik yapmış oldukları vurgu dikkat çekmektedir. Bireylerin ve toplumların yaşamlarında sosyal sermayenin gizli özne görevi gördüğünü belirtmek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla oldukça sosyolojik bir olgu olan göç hareketinde de sosyal sermayenin kıymetli bir yeri olduğu yadsınamaz. Bireylerin ya da toplumların göç hareketinin her sürecinde sahip oldukları sosyal sermayelerini işe koştukları, yeni sosyal sermayeler edindikleri ya da sahip oldukları diğer sermaye türlerini sosyal sermayeleri ile besledikleri ve rotalarında ilerlerken araçsallaştırdıkları söylenebilir. Nitekim göç teorilerinde de sosyal sermayeye rastlamak mümkündür.

Göçe dair literatür taraması yapıldığında temel göç teorileri arasında ilişkiler ağı teorisine rastlanılmaktadır. İlişkiler ağı teorisini diğer göç teorilerinden ayıran en temel özellik; diğer teorilerin göçün nedenlerine yönelmesine rağmen ilişkiler ağı teorisinin göçün sürecine yönelmiş olmasıdır. 20. yüzyıla kadar göç teorileri ekseriyetle yapısal kökenlidir ve göç hareketinin nedenleri üzerine oluşturulmuştur. 20. yüzyıldan sonra ise diğer sosyal bilim alanlarında olduğu gibi göç araştırmaları da özneye yönelmiş, göç hareketinin sürecini de içine alan ilişkilere odaklanmıştır (Akbaş, 2012, s. 345). Castles ve Miller (1993/2008, s. 37) da göç teorilerine yönelik makro

ve mikro yaklaşımlardan bahsetmekte ve göçmenler arasında oluşturulan toplumsal ağları ve dolayısıyla ağ teorisini mikro teoriler içerisine yerleştirmektedir. İlişkiler ağı kuramının temelini; göç alan ülke ile göç veren ülke arasında göçmenlerin kurdukları sosyal ağlar ve bu ağların göçler üzerindeki etkisi oluşturur (Çağlayan, 2006: 85). Öte yandan çok sayıda ağ teorisinin varlığı göç konusunda yapılan çalışmalarda sosyal ağlara önem verildiğini göstermektedir. Göç olgusunun sosyal sermaye ile ilintisi göçe dair “ilişkiler ağı kuramı” ile kurulmuştur. Bu ağı Abadan-Unat (2002, s. 18) :“... geldikleri ülke ile yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlantılar” olarak tanımlamaktadır.

Görüldüğü gibi ağ kuramı göçmenlik kimliği ile ilintili olmakla birlikte sosyal sermayeye dair daha başka ilişkileri de içermektedir. Akbaş (2012, s. 349) ise ağ kuramını ifade ederken “mekân” ve “ağ” vurgusu yapmakta, göçmenin bu yeni alanlara yüklediği anlamları analiz ederken ağ kuramından faydalandığını söylemektedir. Ağ kuramı göçmenlerin gündelik hayatta yapıp ettiklerine, yaşadıkları alan ve mekâna yükledikleri anlamlara dair bilgi sahibi olmayı sağlamaktadır. Uluslararası Göç Örgütü de 2003 yılında yayınladığı raporunda ağ kavramının göç teorilerine uyarlandığından ve Massey’in göçmenlerin arkadaşlık, akrabalık vb. yakın ilişkilerini içeren bir göç ağı tanımı yaptığından bahsetmektedir. Bu ağların göçmenlerin iş bulma, barınma, ekonomik ihtiyaçlar gibi bir takım ihtiyaçlarını karşılamasını sağladığı ve bu ağlar ile çeşitli maliyetlerin ve risklerin düşürüldüğü ifade edilmektedir. Öte yandan yeni göç dalgalarının oluşmasına da zemin hazırladığı söylenmektedir. Bu ilişkilerin gayri resmi ağlar olarak ifade edildiği de görülmektedir (IOM, 2003, s. 14). Bartram (2014/2017, s. 207-208) ise çalışmasında bireylerin göç etmek istedikleri yere karar verme sürecinde onlara yardım edecek bireylerin olduğu yerlere göç etme eğiliminde olduklarını; göç sonrasında oluşabilecek riskleri ve maliyetleri en aza indirmeyi sağlayacak olanakların var olduğu yerlere gitmeyi tercih ettiğini ifade etmektedir.

3. Araştırmanın Deseni, Yöntem ve Örneklemi

Çalışma sosyal sermayeye dair verileri açıklamaya yardımcı olacağı perspektifiyle nitel araştırma deseninde hazırlanmış bir durum çalışmasıdır.

Denizli’de 2018 yılı itibariyle sekiz bin ile on bin arasında değişen bir sayıda İranlının var olduğu bilinmektedir (Kalfa-Topateş vd., s. 2017). Bu nedenle çalışmanın Denizli özelinde yapılması anlamlı görünmektedir. Çalışmanın evrenini Denizli ilinde barınan İranlı mülteciler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini Denizli kentinde en az bir yıldır barınan İranlılardan seçilmiş kartopu örnekleme yoluyla ulaşılan ve 15.10.2022 ile 30.11.2022 tarihleri arasında görüşülen toplamda 14 kişi oluşturmaktadır. Bu 14 kişinin çeşitli sosyal sermayelere erişebilmek adına farklı ailelerden, farklı evlerde yaşayan bireylerden olmasına özen gösterilmiştir. Çalışma derinlemesine görüşme tekniği ile yarı-yapılandırılmış görüşme formlarının yardımıyla hazırlanmıştır. Sorulan sorular ve sorulara verilen cevaplar çerçevesinde açık kodlama yapılmış ve çalışma bahsi geçen kodlamaların ortak paydası doğrultusunda 3 farklı temaya ayrıştırılarak analiz edilmiştir.

1. Göç Öncesi Sosyal Sermaye ve İlişki Ağları
2. Göç Süreci, Sosyal Sermaye ve İlişki Ağları
3. Göç Sonrası Toplumsal Uyum Süreci, Sosyal Sermayeler ve İlişki Ağları

Göç öncesi sosyal sermaye ve ilişki ağları başlıklı tema İranlı mültecilerin henüz Türkiye’ye göç etmeden önceki ve göç etme kararı sürecindeki bağlantılarına yönelik analizleri içermektedir. Göç süreci, sosyal sermaye ve ilişki ağları başlıklı tema İranlı mültecilerin Türkiye’ye girişten Denizli’ye yerleşene kadar geçen sürece yönelik analizleri içermektedir. Göç sonrası toplumsal uyum süreci, sosyal sermayeler ve ilişki ağları başlıklı tema ise Denizli’ye yerleştikten sonraki sosyal sermayelere dair deneyimlerin analizlerini içermektedir. Tablo 1’de Denizli’de barınan görüşmeye katılan İranlı göçmenlerin demografik ve sosyo-ekonomik bilgilerine yer verilmiştir. Analizler kısmında da görüşmecilerin isimlerine yer verilmemiş olup K1,K2,K3... şeklinde numaralandırılmıştır

Tablo1*Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikler*

Kişiler	Yas	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Medeni Durum	İran'daki Meslek	Türkiye'de Çalışma	Türkiye'deki Meslek	Türkiye'de Bulunma Senesi
K1	42	Erkek	Lise	Bekar	Cep Telefonu Tamiri	Evet	Cep Telefonu Tamiri	8
K2	48	Erkek	Lise	Evli	Telefon Bilgisayar Tamiri	Evet	Telefon Bilgisayar Tamiri	9
K3	33	Erkek	Lise	Bekar	Esnaf	Evet	Esnaf	5
K4	36	Erkek	Lisans	Bekar	Yazılım Mühendisi	Evet	Sanayide Araç Yazılım	6
K5	21	Erkek	Lisans Öğrencisi	Bekar	-----	Evet	Emniyette Tercüman	10
K6	39	Kadın	Yüksek Lisans	Bekar	İngilizce Öğretmeni	Evet	İngilizce Öğretmeni	7
K7	38	Kadın	Lise	Evli	Terzi	Hayır	İşsiz	5
K8	34	Kadın	Lisans	Bekar	Resim Öğretmeni	Evet	Tekstil İşçi	3
K9	32	Kadın	Lisans	Evli	İngilizce Öğretmeni	Evet	İngilizce Öğretmeni	2
K10	40	Erkek	Lise	Evli	Terzi	Evet	Terzi	4
K11	46	Kadın	Lise	Bekar	Muhasebeci	Hayır	İşsiz	10
K12	25	Kadın	Lisans Öğrencisi	Bekar	-----	Evet	Online Tercümanlık	4
K13	34	Erkek	Lisans	Bekar	Dalgıç	Evet	Çatıcılık	6
K14	33	Erkek	Yüksek Lisans	Evli	Mimar	Evet	Online Tercümanlık	2

4. Araştırmanın Analiz ve Bulguları**4.1. Göç Öncesi Sosyal Sermaye ve İlişki Ağları**

Bireyler için yaşadıkları mekânları terk edip yeni bir yere göç etme fikri zorludur. Göç etmeye karar verdikten sonra gidilecek yerde karşılaşılabilecek belirsiz risklerin varlığı tekrar tekrar düşünmeye sebep olabilmektedir. Bireylerin göç etmeyi düşündükleri mekân hakkında daha önce gidenler ya da farklı bir şekilde deneyimleyenlerden bilgi alma eğiliminde olmaları beklenir. Dolayısıyla göç öncesi hazırlık süreci içinde bir takım sosyal sermayeler ve çeşitli ilişki ağları önem kazanır. Bu minvalde İranlı mülteci-

lere göç öncesinde tanıdıkları kişilerden bilgi veya yardım alma, önceden görüşerek hazırlık yapma durumlarına yönelik sorular sorulmuştur. Konu ile ilgili bazı cevaplar şu şekildedir:

K4 “Bir anda geldik biz program falan yapmadık. Bir anda iki gün içinde hepimiz kaçtık. Bir hafta hapiste kaldık işkence gördük kaçtık.”

K2 “Hayır olmadı. Çabuk geldik. Orda sıkıntı olduğu için mecbur buraya geldik. En yakın buraymış buraya geldik. Kimseye sormadık”.

K3 “Hayır öyle olmadı da benim İran’da bir durum oldu o yüzden kaçtım. Nereye yakın olduğu, nereye daha rahat gidebilirim düşündüm. Türkiye’ye bizim pasaportla Türkiye’ye rahat gidebilirim. Uçak zamanım var. Buraya geldim. İki ay kaldım durum bitmedi sonra kaldım”.

Görüldüğü gibi Türkiye’ye göç etme sürecinde İranlı göçmenlerden bazıları herhangi bir ilişki ağı kurmadan ülkeye giriş yapmaktadırlar. Fakat bilgi alarak ve sosyal sermayelerini kullanarak Türkiye gelen, ülkeye giriş yapanların da var olduğu görülmektedir. Konu ile ilgili şu ifadeler bulunmaktadır:

K6 “Ben hiç Türkiye’ye gelmek istemiyordum. Hristiyan olunca çok zorluk yaşadım. İran’dan idam kâğıdımı imzaladım kaçtım. Arkadaşıma sordum İran’da hem öğrencimdi önceden hem avukat bir arkadaşına dedim Türkiye nasıl? Dedi burada BM de var. En kolay memleket bu mesela vize yok burada dedi. O yüzden uçak bileti aldım. Geldim”.

K6’nın sosyal sermayesini kullanarak konu ile ilgili bilgisi olduğuna güvendiği ve onun verdiği bilgiler doğrultusunda Türkiye’ye göç ettiği anlaşılmaktadır.

K7 “Biz şey burada bir arkadaşım vardı İran’dan tanıştığım buraya geldik. Onu buldum. Gelince onda oturduk biraz. Ona sordum biraz daha önce”.

K8 “Evet benim üniversite arkadaşım vardı Denizli’de. Bazen İran’a gelip gidiyordu. O dedi hatta gel ben yardım ederim diye öyle geldim”.

Bu anlatılardan Denizli'ye göç etme zamanına göre farklılıkların ortaya çıktığı tespit edilmiştir. 7-8 sene önce yapılan göç hareketlerinde herhangi bir ilişki ağı kurulmadan harekete geçildiği fakat 6 ve daha az sene önce yapılan göçlerin bir miktar hazırlık süreci sonrası gerçekleştiği sonucuna varılmıştır.

İranlı mültecilerin Denizli'ye gelmeden önce başka bir ilde yaşama durumları, bilgi sahibi olup olmadıkları, kente dair izlenimleri, tercih sebepleri ve göç öncesi ilişki ağlarından ne kadar etkilendikleri de araştırılmıştır. Görüşülen kişilerin ekseriyetle başka ilde yaşanmadan Denizli'ye geldiği anlaşılmıştır. Eski göçmenlerin Birleşmiş Milletler aracılığıyla kente gönderildikleri, onların herhangi bir ilişki ağı ve sosyal sermaye olmadan Denizli'ye yerleştikleri fakat daha yakın zamanda gelen mültecilerin sahip oldukları ilişki ağlarının ve sosyal sermayenin tercih esnasında önem kazandığı görülmüştür. Konu ile ilgili göçmenler şu ifadeleri kullanmaktadır:

K1 “Hayır sadece Ankara'daydım. Ankara'da başvuru yaparken kendileri söylüyorlar mesela bu şehirde yaşayabilirsin. Denizli dediler buraya geldim”.

K5 “Denizli ilini ben seçmedim. Birleşmiş Milletler Denizli ilini seçti. Artık yetki Göç İdaresi'nde. O yüzden kişiler kendi seçiyorlar ya da dosyası il il geziyor. 2012 senesinde Türkiye Cumhuriyeti'nde yabancı çok fazla yoktu, Birleşmiş Milletler seçiyordu illeri”.

K6 “Ankara'ya gittim. Birleşmiş Milletlere gittim, 8 ay Nevşehir'de yaşadım. Oraya gönderdi. Şehrime değiştirdim. Bir arkadaşım var Denizli'de. Onlar benim uzak akrabamdı. O burada diye buraya geldim”.

K4 “İstanbul'a gittik. Ama yaşamadım orda. Denizli'ye devlet göndermedi kendimiz geldik. Arkadaşlarla duyduk burada İranlı çok. Tamam, o zaman oraya gidelim dedik”.

K9 “Biz İstanbul'daydık. Sonra bir akrabamız Denizli'de. Ziyarete geldik beğendik. Birde İstanbul'da evler pahalı her şey pahalı, Denizli ucuz geldik buradayız”.

K7 “Hayır başka bir ilde yaşamadık. Denizli'de arkadaşım vardı biliyordum seviyorduk o yüzden”.

K13 “Önce Van’a gittim. Bir sene orda kaldım. Sonra arkadaşım vardı Denizli’de. Dedi burası daha güzel, iş çok, bir de Hristiyan olabilirsiniz. O yüzden buraya geldim”.

Görüşmelerden Denizli’nin görece eski göç hareketlerinde uydu kent statüsündeyken ve mecburi yerleşim yeriye sonrakı süreçte coğrafi konumu, iş imkânları, ekonomik yapısı nedeniyle tercih edilen bir kente evrildiği görülmektedir.

4.2. Göç Süreci, Sosyal Sermaye ve İlişki Ağları

Göçmenlerin yeni ülkeye giriş yaptıktan sonra bir takım gündelik ihtiyaçlarını karşılamak öncelikli konularıdır. Barınabilmek için ev bulma, ekonomik giderler için iş bulma vb. ihtiyaçların karşılanması zaruridir. Toplumsal uyum sürecine geçilmeden önce hemen hemen her göçmen söz konusu temel ihtiyaçlarını gidermek durumundadır. Bu bölümde İranlı mültecilerin Türkiye’ye ve akabinde Denizli’ye giriş yaptıktan sonra kente yerleşme aşamasında ev bulma, iş bulma vb. temel gereksinimlerini karşılamak amacıyla kullandıkları ilişki ağları ve sosyal sermayeleri irdelenmiştir. Yapılan görüşmelerden İranlı mültecilerin sosyal sermayeye ve ilişki ağlarına en fazla gereksinim duydukları dönemin barınma ve iş bulma süreci olduğu anlaşılmıştır. İranlıların birbirlerine ev bulma ve iş bulma sürecinde yardımcı oldukları görülmektedir. Öte yandan bu süreçte sosyal medya kanallarının (özellikle whatsapp, telegram) kullanışlı bir sosyal sermaye sağladığı, kente yeni gelenlerin en temel ilişki ağını sosyal medya aracılığıyla kullandıkları anlaşılmıştır. Önceki konulara paralel olarak erken dönemde Denizli’ye göç edenlerin genel olarak herhangi bir tanıdığı olmadığı, geç dönemde göç edenlerin ise mutlaka bir tanığı ile irtibata geçtiğı görülmüştür. Ev bulma ile ilgili cevaplar şu şekildedir:

K4 “Bizim ev olmadığı için İranlı arkadaşlar yardımcı oldular. Yine internet gruplardan sonra yüz yüze görüştük. Tanıştık buluştuk ev buldular”.

K2 “Bir İranlı yardımcı oldu. Bir kişiyle konuştum. Burada tanıştığım bir İranlıydı. Ev bulmak için araştırırken tanıştım. İranlılar birbirini tanıyorlar zaten buraya gelince kim ne iş yapıyor kim bilmem ne emlak işi yapıyor söylüyoruz yardım ediyorlar. Bunun için internette yazım direkt çıktı yani. Bir grup varmış.

Ben o gruba girdim. Sordum ev lazım. Bir kişi geldi işte ev var bilmem ne. Öyle hallettim”.

K3 “İranlı arkadaşım varmış burada. Yani benim arkadaş değil, burada emlakçılık yapıyordu. Onu bir aradım konuştum. Onu İranlı arkadaşlar konuşuyordu tanıyordu. Birde grupta reklam yapıyordu. Telegram grupları, whatsapp grupları vardı onların içinde. Arkadaşlar dediler bu adamı tanıyorum, Ben de ondan ev alıyorum. Öyle oldu yani. Ben de aradım öyle güvendim aradım. Benim için bir ev ayarladı”.

K12 “Gelmeden önce akrabamıza söyledim dedi ben ev işini sana bulurum. O ev buldu. Sonra ben geldim kaldım o evde. Ama sonra kendim geldikten sonra kendim başka ev buldum değiştirdim. Çünkü üniversiteye uzaktı. O evi kendim buldum ama evde kalan İranlılar vardı komşu. O iyi oldu tanıştık”.

K13 “Ben Denizli’ye gelmeden önce buradaki arkadaşım ev buldu bana öyle geldim”.

Ev bulma gibi zaruri bir konuda İranlıların birbirlerine destek oldukları, hiç kimseyi tanımadan kente gelenlerin de internet aracılığıyla İranlılarla tanıştıkları görülmüştür. Ev bulma hususunda geç dönem göç edenleri ayıran dikkat çekici bir özellik mevcuttur. Özellikle 2017 ve sonrasında göç edenler arasında konut satın alarak yerleşenler dikkat çekmektedir. 2022 yılı Ocak ayına ait resmi veriler ile durumun uyuştugu görülmektedir (TÜİK, 2022). Bu hususu artık Amerika ve Kanada’ya hızlı bir şekilde geçiş yapamayacağını farkında olan geç dönem mültecilerinin Türkiye’ye yerleşmesi ve uzun süre kalmayı planladıkları şeklinde okumak mümkündür. Bireylerin söz konusu duruma karar vermelerini yine ilişki ağları ve sosyal sermayeler aracılığıyla edindikleri bilgilerin etkili olduğu söylenebilir. Konu ile ilgili görüşmecilerin ifadeleri şu şekildedir:

K7 “O İranlı arkadaşım bize yardım etti ev bulurken. O buldu biz gelince satın aldık.

Araştırmacı: Peki siz Kanada ya da Amerika’ya gitmeyecek misiniz?

K7 “Yok biz Türkiye’de kalacağız”.

K9 “Önce eşim geldi İstanbul’a orda kaldı. Sonra bi arkadaş dedi Denizli İstanbul’a göre ucuz, yaşamak iyi hem ev de alabilirsiniz. Eşim ev aldı sonra ben geldim çocuklarla”.

K14 “Biz geldik iş bulmadan önce ev aldık. Çünkü duyduk almak iyi oluyor. Burada ev alma whatsapp grubu vardı onu bulduk. Oradan bir emlakçıyla anlaştık aldık. Yerleştikten sonra iş ve çocuk okul baktık”.

İranlı mültecilerin iş bulurken de yine birbirlerine destek oldukları, referans sağladıkları, eski dönem mültecilerin sonradan gelen mültecilere yardımcı oldukları, iş bulma sürecine dair bir sirkülasyonun sağlandığı görülmektedir. Konu ile ilgili şu ifadeler kullanılmıştır:

K1 “Hayır. Ben kendim dışarı çıktım kendim buldum isi. Sonrada biraz dilde sıkıntı vardı. Bir iki ay dil için çalıştım evde. Televizyon izliyordum. Sonra piyasaya çıktım. İşin ne dediler dedim arkadaşlara tamirciyim cep telefonu tamircisiyim. Tamam, gittik otogarın orda başladım. Sonra dili biraz geliştirince oradan çıktım buraya geldim”.

K13 “Denizli’ye gelmeden arkadaşıma söyledim. Dedim önce dalgıçlık işi bulabilir miyim? Çünkü Deniz duydum (gülüyor) yok dedi arkadaş. Gelince birlikte baktık ne olabilir. Onun bir arkadaşı çatıcı yardımcı arıyormuş oraya girdim”.

K7 “Denizli’deki arkadaşım evde dikiş tekstil işi buldu onu yaptım biraz ama şimdi işsizim iş arıyorum”.

K3 “İş bulurken İranlı gruplara yazdım. Öyle oldu. Benim arkadaş biri eleman arıyorum demiş. Aradım konuştum. Sanayide bir eleman istiyor. Ben de dil bilmiyordum tabi. Ben de iş belli zaten çok konuşmak gerekmiyor. Gittim başladım çalıştım iki hafta oldu ayrılalı. Sonra tekrar gruplara baktım, aynı zamanda grupları takip ettim. Bir telefoncu, İranlı telefoncu varmış. Bunu aradım konuştum. Dedim böyle şöyle ben bu işi biliyorum. Dedi tamam gel dedi bizim yanımda konuşalım. Geldim başladım burası”.

K4 “Dilim olmadığı için bir yıl işim olmadı. Sonra dili biraz öğrendim. Kendi işimde bulamadım tabi ama İngilizce de var biraz. Gruplara yazdım, kendim aradım sonra dedim ben mühendisim oto yazılım güncelleme işi buldum”.

Henüz çocuk yaşta İran'dan Türkiye'ye göç eden ve emniyet müdürlüğünde tercüman olarak çalışan K5 iş bulma sürecini şu şekilde aktarmaktadır:

K5 “Lisedeyken Savunma Bakanlığı'nın bir açıklaması oldu. Rehberlik bölümünde ilan gördüm. Savunma Bakanlığı'na alım olacak. Türk vatandaşı olmadığım için önce almadılar. Sonra lise bitti. Üniversite'ye gelirken bir çalışma hayatı yaşadım. Bir dilekçe yazdım. Tüm kurumlara verdim. Tercüman olmak için. Çünkü İranlı arttı ülkede biz geldiğimizde kimse yoktu fırsata çevirdim. Sonra dediler sen bizim için uygunsun gel. Referans hiç kimsem yoktu”.

Yukarıdaki ifadelerde spesifik olarak sorularda yer almadığı halde yeteri kadar Türkçe öğrenmenin (dil bilmenin) iş bulma sürecini olumlu etkilediği, yani kültürel sermayenin evrilerek sosyal sermayeye dönüşmesi dikkat çekicidir. İş bulmak için bireylerin öncelikle dil gelişimine odaklandıkları bir dönem yaşadıkları görülebilmektedir.

Göç süreci gerçekleştiikten sonra bireyin çalışacağı işin ne olduğu önemli denebilir. Zira bireyin eski işini devam ettirebilmesi hem iş doyumunu sağlaması hem de işini iyi bir şekilde yapabilmesi için önemlidir. Öte yandan eski mesleğin iş bulma sürecinde iyi bir sosyal sermaye aracına dönüşebileceği de görülebilmektedir. Eski mesleğin iş bulma sürecine olumlu etkisinin olup olmadığına dair sorulara İranlı mültecilerin cevapları şu şekildedir:

K2 “Olumlu etkisi oldu aynı işi yapmaya devam ediyorum”.

K1 “Aynı işi yapmaya devam ediyorum. Olumlu etkisi oldu”.

K6 “İşimi kendim buldum. Buldum konuştum bir kaç iş için yardım almadım. Dosyalarımı gösterdim konuştum. Hemen öğretmen oldum. Buraya geldim çok zor ama iki ay iş baktım. Bir özel dersane buldum. Hem tecrübem var 16yıdır öğretmenim. Evet, faydası oldu. Beş yıl çalıştım dershanede pandemide işten çıkarıldım. Şu an evde online ders veriyorum”.

K10 “Başka işlerde çalıştım önce. Ama aradım bir yandan terzi-lik iş için. Sonra bulunca tekstil de terzi işi. Öbür işleri bırakıp bunu başladım”.

K14 “Kendi işimde değil ama işim gereği İngilizce biliyordum. O nedenle İngilizce işi çabuk buldum”.

Denizli'ye göç edip yerleşme sürecinde yukarıdaki ifadelerde de görüldüğü gibi göç öncesi kurulmuş ilişkisel bir ağın varlığının kullanışlı bir sosyal sermaye sağlamaktadır. Yeni bir yere göç etme sürecinde bireylerin yeterince bilgi sahibi olmamaları güvenme çıtalarını yükseltmektedir. Dolayısıyla dolandırılma vb. gibi istenmeyen deneyimlerin yaşanması muhtemeldir. Konu ile ilgili bir takım örnek olaylar aktarılmıştır:

K5 “Çardak Havalimanı'na bir gidin kapının önünde sabah saat 4'te bekleyin. Orda kapıda turizm şirketi kurdum diye bekliyor, hedefliyor. Avcı hedefini bekler. Biz şu turizmiz size ev bulmada yardımcı oluruz. Kafalıyorlar. Bunu yapan İranlılar. Kimseyi tanıımıyorsa inanıyor”.

K14 “Duydum ben mesela. Bir Instagram hesabı Farsça ikametgâh izni alırsız yazıyor. Sonra biri bana yardımcı olur musun? Diyor. IBAN gönderiyor. O kişinin 6 bin lirasını alıp kaçmışlar”.

K8 “Ben ilk geldiğim de Denizli'ye bir tane kadın geldi yanıma havaalanında. İranlıydı. Bana yardım edebileceğini söyledi. Ben göç idaresine gidecektim evrak götürmeye ama yerini bilmiyordum. Kadın beni götürdü ama 1500 TL para istedi. Kimseyi tanıımıyordum mecbur kaldım verdim. İyi bir şey düşünmüştüm ama sonra baktım ki sadece yanımda durdu hiçbir şey yapmadı, bide benden para aldı, kandırdı yani beni”.

K13 “Ben Van'da kandırıldım. Sanayide bir iş bulmuştum ilk işim. Çok dilim yoktu da. Ama patron da İranlı diye güvenmiştim. Sonra 4 ay çalıştım. Her ay paramı istedim ama patron vermedi. En son kızdım tehdit etti beni. Dedi senin çalışma iznin yok şikâyet ederim. Vermedi paramı. Çok kızmıştım kendi de İranlı ama hiçbir şey yapamadım”.

Görüldüğü gibi göç sürecinde kente ilk geldiği sıralarda ilişki ağları ve sosyal sermayelerin kritik manada öneme haiz olduğu açıktır. Bir miktar dil bilmek ya da öğrenmek, mesleki deneyime ve mesleki ehliyete sahip olmak akraba, arkadaş vb. bir tanıdık aracılığıyla sürecin kotarılması, eskiden göç eden bir İranlı olmak İranlı mültecilerin göç sürecinde sahip oldukları sosyal sermayeler arasında sayılabilir.

4.3. Göç Sonrası Toplumsal Uyum Süreci Sosyal Sermayeler ve İlişki Ağları

Bu bölümde ev bulma, iş bulma vb. temel ihtiyaçların giderilmesinden sonra, kente yönelik toplumsal uyum sürecine geçildiğinde ilişkiler ağı ve sosyal sermayelerin görünürlüğünün ne şekilde olduğu irdelenmiştir. Görüşmelerde kurumsal süreçlerle alakalı bir ihtiyaç durumunda İranlıların yardım etme durumları sorulduğunda ekseriyetle yardım edilmediği daha doğrusu ihtiyaç hissedilmediği ifade edilmiştir. Kente ilk geldiğinde İranlı mülteciler yine kendileri gibi olanlarla ilişkiler kurarak sosyal sermaye sağlanmaya çalışmış fakat toplumsal uyum sürecine geçildiğinde yardımlaşma ihtiyacının azalmış olduğu gözlemlenmiştir. Konu ile ilgili şu ifadeler kullanılmıştır:

K7 “Yok kimse yardımcı olmadı. Kızım okula gitti kendimiz gittik yazdırdık yardımcı olan olmadı”.

K2 “Zaten yardımcı oldular başta. Mesela benim bir tane oğlan 14 yaşında buraya gelmiş. Ben şeye gittim okula gittim kayıt ettim. Devam etmiş. İranlılardan yardım almadım. Ben kendim gittim orda görüştüm oldu”.

K1 “İranlılarla pek işim yok zaten. İhtiyacım yok sadece. Üç ay sonra dil öğrendim. Kendi işlerime bakıyordum”.

K3 “Yok. Kendim hallettim. Kurumlarla bir isimiz olmuyor. İmza atmak için göç idaresi biz her ay imza atıyoruz. Yardım gerek olmuyor İranlıların”.

Görüşmelerden toplumsal uyum sürecine geçildiğinde artık Türklerle kurulan ilişki ağlarının devreye girdiği ve onların sağladığı sosyal sermayelerin daha kullanışlı bir araç haline geldiği görülmektedir. Konu ile ilgili bazı örnekler şu şekildedir:

K5 “Pansiyonda kalıyorduk. İlkokul 5’te çok kötü bir okula verdiler. Müdürün babama yapmadığı hakaret kalmadı ama ses çıkaramadık. Okul startımızı referans üzerinden yaptık. Müdür dedi ben almıyorum yabancı öğrenci düzenimizi bozar. Aslında bir müdürden beklenen bir şey. En son ama pansiyondaki Mustafa abi dediğimiz kişi ben de öğretmendim, bu çocuğun evrakları tam, ben kefilim sıkıntı çıkmaz dedi. Kabul edildim okula. Ricayla girdim”.

K12 “Okula başladım ama para yok devlet yardım etmiyor. Bir tane hoca, öğretmenim vardı okulumda. Kendisi bana online tercümanlık yapabilirsin diye akıl söyledi. Özel ders verebilirsin dedi. Sonra o öyle dedikten sonra ben araştırdım iş buldum”.

K11 “Göç idaresinden bir karar çıktı pansiyondan bütün yabancıları çıkardı. Ben ve bir arkadaşımı sadece pansiyon sahibi kendi apartına aldı yerleştirdi. Siz iyi insanlarsınız dedi geçirmişti”.

K6 “İyi ki Türk insanları tanıdım. X eğitimde Özer Bey var. Benim eski ev sahibimdir. Beni aradı ve onun olduğu kurumda öğretmenlik ayarladı. Şimdi orda çalışıyorum. Bir de bende MZ hastalığı var ama bizim sigortamızı kapattılar. Ben ilaç için 10 bin lira ödemeliyim her sefer. Ama benim dersane müdürüm arkadaşısı vardı. X hastanesinde. Onun tavsiyesiyle oraya gittim. O aradı arkadaşını dedi çalışanım yardımcı olur musun? İlaç parası yine vermeliyim ama acil bir atak olunca arkadaşına gidiyorum”.

K7 “Muhtarımız var Türklerden. O bize erzak, yiyecek yardım, kıyafet yardım yapıyor. Mesela biri tekstil de işçi arıyor söylüyor bize”.

K10 “Tabi ki tabi ki. Mesela arkadaşım bana yardım etti. Bir arkadaşım var mesela çok iyiyiz. Onun çok Türk arkadaşı var mesela bir şey olunca ona söylüyorum. Onun kardeşi var onları tanıyorum. Yardım ediyorlar”.

Denizli’ye yerleştikten sonra bazı İranlıların kendileri gibi olan İranlı mültecilerden uzak durmayı tercih ettikleri bazılarının ise sadece İranlılarla görüştiklerini söyledikleri ifadeler dikkat çekmiştir. Burada temel belirleyicinin ise İranlılardan farklı din ve cinsel tercihleri olanların görece daha içine kapalı yaşadıkları, yani İranlılarla yoğun olarak iletişim halinde olmaya özen gösterdikleri fakat söz konusu kimliklere sahip olmayanların toplumsal uyum sürecinde Türklerle bir arada bulunmayı daha uygun gördükleri gözlemlenmiştir. Dolayısıyla görece marjinal kimlikleri olanların bu kimliklerini sosyal sermaye olarak ise koştukları, söz konusu kimliklere sahip olmayanların ise ters orantılı olarak Türklerle ilişki ağları kurmaya özen gösterdikleri saptanmıştır. Konu ile ilgili bazı ifadeler şu şekildedir:

K2 “Valla ben bayağıdır İranlılardan uzak durdum. İranlı müşterilerim var ama yakın bir arkadaş yok yani. Birkaç kişi var. Ama

İranlılar gelenler mesela adam geliyor tekstil de çalışıyor. Ben de yardımcı oluyorum. Ama öyle bir mesela arkadaş falan olmadı yani. Herkes kendi hayatında bir birliktelik yok tabi ki”.

K1 “Çok İranlıların şeylerine mesela partileri oluyor gitmiyorum. Zaten kendim istemiyorum. Nasıl deyim bazen kötü insanlar içinde vardır. Onlardan çok uzak kalıyorum zaten. Tercih ediyorum tabi ki görüşüyorum. Bir yerde işlerimi yapsınlar görüşüyorum. Ama böyle grup olsun mesela 30 kişi 50 kişi öyle şeyler istemiyorum. Bireysel görüştüğüm birkaç kişi var sadece”.

K3 “Türkler Almanya’ya gidiyor nasıl oluyor bizde de öyle (gülüyor). Hem uzak duruyorum hem arkadaşım. Bir durum oluyor. Dedikodu oluyor arasında konuşuyorlar az maaş alıyor ya da zor bir iş yapıyor. Sonra bana görüyor. Diyor senin iş rahat rahat kıskançlık oluyor. Öyle şeyleri istemiyorum. Burada yaşadığım 5 senedir kanun dışı hiçbir şey yapmadım. Bu yüzden diyorum ki yüzde bir ihtimal bir kavga olsa dosyamıza isleyebilir. Ben de dedim kimseyle konuşmuyorum. Kafam rahat olsun. Benim dosya var burada. Dosyam bozulmasın istiyorum. O yüzden çok İranlıyla görüşmüyorum”.

K5 “Türkler beni hiç dışlamadılar. İranlılarla görüşmüyorum çok fazla Allah korusun. Türk arkadaşlarım daha fazla. Daha çok yardım ediyorlar. Türklerde milli bir ruh var. Bizim İranlılarda bu hiç yok. Parası var ama aç İranlı”.

K12 “İranlılarla çok görüşüyoruz. Mesela bugün birinin doğum günü var toplanacağız. Yani beni anlıyorlar, biliyorlar. Aile gibi oluyorsun. Benim gibi olanlar ya da trans kişi olanlar oluyor ama kimse dışlamıyor, sormuyor. O yüzden görüşüyorum”.

K11 “Ben ilk İstanbul’a gittim Türkiye’de. Orda önce kiliselere girdim orda İranlı buldum. Öyle öyle tanıştım. Şimdi Denizli’de de Hristiyan İranlılar var. Bir arada gidiyoruz kiliseye mesela burada var yakında. İyi oluyor”.

K6 “Nevşehir’deyken bir kolyem vardı. Haçlı. Müdürüm dedi sok bu kolyeni içine burada küfrederler çok baskıcıydı orası ama Denizli öyle değil. Bide Hristiyan İranlı çok o yüzden rahat oluyorsun görüyorsun biliyorsun senin gibi. Tabi ki görüşüyorum”.

Yukarıda da aktarıldığı gibi toplumsal uyum sürecindeki ilişkiler ve sosyal sermayeler hususunda İranlılar arasında bir standart bulunmamaktadır. Bir kısmı İranlılarla görüşmeyi istemezken bir kısmı aile olarak gördüğünü ifade etmektedir. Bu durum farklı bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son olarak kentte bireylerin ilişkiler ağı oluşturmaya ve sosyal sermaye sağlamasına zemin hazırlama yetisine sahip olabilecek STK üyelikleri ya da benzer grup ve oluşumların varlığı merak edilmiş ve bu konuyla alakalı sorular yöneltilmiştir. Konu ile ilgili olarak Denizli’de SGDD/ASAM (Sığınmacılar ve Göçmenler Dayanışma Derneği-*Association For Solidarity With Asylum Seekers and Migrant*) Derneği’nin şubesinin yer aldığı ve İranlı mültecilerin bu derneğe üye olabildiği öğrenilmiştir. Fakat ekseriyetle üyeliğin gerçekleştirilmediği ya da işlevsel olmadığı düşünülüyor saptanmıştır.

K6 “Denizli’de ASAM’a üyeyim. Yardım etmek istiyorlar ama bazen hiçbir şey yapamıyoruz ya da yapabildiğimiz yok diyorlar. Mesela ben maalesef buraya gelirken MZ hastası oldum. Üç yıl önce başladı. Çok sıkıntılarım vardı. Ben ASAM’a gittim. Bir yıl önce atıklarım vardı. Hem MR çekimden lazım hem ilaç kullanman lazım. İlaç kullanmak için en azından on bin TL lazım. Dedim param yok o zaman. ASAM’a Birleşmiş Milletler ilaç gönderdiler Ankara’dan. Ama mesela bu hastalık için sürekli ilaç kullanman lazım. ASAM dedi bu kadar elimizden gelmiyor. ASAM aracı oldu ama bir iki kere yapıyoruz dediler. Şu anda altı aydır ilaç kullanmadım”.

K11 “ASAM var ama hiç bir işe yaramıyorlar. Yardım etmiyorlar. İlk zamanlar çok gidiyordum artık bıraktım gitmiyorum”.

Hristiyanlık dinini tercih eden bazı İranlıların kilise kurarak kendilerine hem sosyal hem de ekonomik sermaye sağlamaya çalıştıkları ifadeleri de konu ile ilgili dikkat çekicidir:

K5 “İranlılarda dernek değil kilise tarzı var. Resmi değil. Amerika’dan destek. İki kilise var. Asıl amaçları para. Kiliseyi bir İranlı neden kurar? Kiliseyi bir yer kiralyorlar iki tane haç sekiz İncil işte bu. Amerika’dan yardım alıp kilise kuruyorlar. Kilise kurduğum için bu ülkenin sınırları dışından yardım alıyorum Kanada’ya Amerika’ya gitmem kolaylaşıyor. Ama artık

değil. Çünkü bunu da öğrendiler dolandırıcılık olduğunu artık desteklemiyor Amerika Kanada”.

K6 “Bazen kilise de toplanıyoruz şu aşağıda yakında var. Oradan arkadaşlar oluyor bir ihtiyaç olunca herkes birbirine yardım ediyor. Kilise değil de otelin alt katında toplanma salonu gibi oluyor”.

K12 “Kiliseler gidiyoruz. Herkes birbirini tanıyor kim hangi konuda yardım edebilir biliyor. Kimin neye ihtiyacı var biliyor. Bazen geziler oluyor. Güzel yani”.

Yukarıda iki farklı perspektif görülmektedir. Birinde kiliselerin üçüncü ülkelere gitmeyi kolaylaştıran bir figür olduğuna dair görüş varken diğerinde kiliselerin bireylerin kente toplumsal uyum sürecine katkı sağladığı yönünde görüş bulunmaktadır. İki fikrin ortak düzlemi ise; kiliselerin İranlı mültecilere kıymetli bir sosyal sermaye sağladığı yönündedir. Kentteki kurulan kiliselerin sivil toplum kuruluşları kulvarında yer aldıklarını ifade etmek yanlış olmayacaktır.

5. Sonuç

Göç olgusu sosyal bilimlerde araştırmalar mozaikğine sahip olan konulardan biridir. Kavramın tanımında dahi farklı nosyonların varlığı konunun zenginliği hakkında bilgi vermektedir. Küreselleşme ve devlet politikaları göç hareketlerinin yapısı değişse dahi ivme kazanarak devam etmesine sebep olmuştur. Hâlihazırda var olan İran göçlerini de tam olarak buraya konumlandırmak mümkündür. İran İslam Cumhuriyeti'nin şeriata dayalı yönetimi ile yarattığı izlenim kendi öz halkına yönelik baskı şiddet ve idam cezalarının kanıksanması seklindedir. Fakat halk söz konusu kaotik durumun içinde yaşamayı reddederek göç yolunu tercih etmektedir. Dolayısıyla 2000'lerin başında başlayan göç dalgası 2020'lere geldiğinde büyük bir ivme kazanmıştır. İranlı göçlerinin salt ekonomik sebeplerle değil *sui generis* bir tarzda kendine özgü sebeplerle gerçekleştiği bir süreç izlemekteyiz. Başlarda Kanada, Amerika ve bazı Avrupa ülkelerine giderek vatandaşlık almak hedef iken, değişen politikalar mültecilerin arafta kalmasına sebep olmuştur. Söz konusu durum İranlıların Türkiye kentlerindeki barınmalarını köklü bir şekilde dönüştürmüş ve vites değişikliği ile bir uyum sürecine girişilmiştir. Türkiye'de yeni bir diaspora oluşup oluşma-

yacağını söylemek için henüz erken olsa da İranlıların kalıcı bir topluluk oluşturduğu ve bir arada yaşamının kaçınılmazlığı ortadadır. Dolayısıyla Türkiye'deki İranlı mültecilerin toplumsal uyumda araçsallaştırdıkları olgular üzerine çalışmak gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın teorik çerçevesini oluşturan sosyal sermaye kavramı tam da bu fikre hizmet etmektedir. Göç etsin ya da etmesin bireylerin gündelik hayatta işlerini daha az riskli ve maliyeti düşük bir şekilde tesis etmesini sağlayan sosyal sermaye, mültecilerin uyum sürecinde de mutlaka işe koşulan bir araç olarak görülebilir. Öte yandan temel göç teorilerinden olan ilişkisel ağ teorisi de benzer fikirlerle ortaya çıkmıştır ve sosyal sermaye ile bütünlük olarak kullanılabilir.

Bu çalışma İranlı mültecilerin sahip oldukları sosyal sermayeleri ve ilişki ağlarını gün yüzüne çıkartmayı hedeflemiştir. Söz konusu hedef için Denizli kenti önemli bir kenttir. Zira Denizli'nin küçük bir İran'a dönüşecek kadar çok İranlı mülteciye ev sahipliği yaptığı bilinmektedir (HaberTürk, 2020). Araştırmada bu topluluktan 14 İranlı mülteci ile görüşülmüştür. Verilerden yola çıkarak üç farklı ana tema oluşturulmuş ve analizler bu temalar güzergâhında şekillendirilmiştir.

Analizlerin ilk teması göç süreci başlamadan önceki sosyal sermaye ve ilişki ağlarına yönelik olmuştur. Bu bölümde göçmenlerin henüz Türkiye ya da Denizli'ye gelmeden önceki hazırlık süreçleri incelenmiştir. Analizler sonucunda 2000'lerin başında göç edenlerle 2016-17 sonrası göç edenlerin arasındaki ayrım dikkat çekmiştir. Zira eski göçmenlerin ilişkiler mevzusunda görece daha fazla zorluk yaşadığı ve herhangi bir malumatı olmaksızın ülkeye ve kente geldiği fark edilmiştir. Fakat yeni dönem göçmenlerin mutlaka yeterince bilgiyle donanarak ve ilişkilerini kullanarak göç ettiği görülmüştür. Eski göçmenler üçüncü ülkelere gidebilecekleri hayaliyle göç etmişken yeni göçmenlerin bu beklentilerinin neredeyse olmadığı ve Türkiye'de yaşamak niyetiyle göç ettikleri tespit edilmiştir.

Analizlerin ikinci teması ülkeye ve kente giriş sürecine yönelik olmuştur. İlk temadaki durumla paralel olarak eski göçmenler bir tanıdığa sahip olmadan internet ve özellikle sosyal medya (Whatsapp, Telegram vb.) ile tanıştıkları bireyler aracılığıyla gereksinimlerini karşılarken, yeni göçmenlerin henüz İran'daki yaşamları sırasında tanıdıkları kişilerin sağladığı ilişki ağlarını kullandıkları anlaşılmıştır. Söz konusu durum İran göçlerinin yapısındaki değişim ve dönüşümleri de görmemizi sağlamaktadır. Yeni

dönemde ilgi çekici olan konulardan biri de İranlı mültecilerin konut satın alma davranışdır. Türkiye’de uzun süre kalma eğiliminde olan mülteciler kurdukları ilişki ağları aracılığıyla konut satın almaktadır. Eski göçmenlerde bu davranış biçimi gözlenmemiştir. İş bulma sürecinde ise özellikle yeterince dil bilmenin iyi bir sosyal sermaye sağladığı görülmüştür. Yeni göçmenlerin dil bilmemesi dil bilen eski göçmenlerden yardım talep etmesini beraberinde getirebilmektedir. Ya da göçmenlerin dil bilmesi kentte kolay iş bulmasını sağlayabilmektedir. Öte yandan sahip olunan mesleki ehliyet iş bulma sürecinde olumlu bir sosyal sermayeye evrilebilmektedir. Denizli’nin kent olarak son dönemlerde İranlı göçmenler tarafından tercih edilen bir kente dönüştüğü de dikkat çekici konulardan biridir. Eski göçmenler Denizli’ye mecburi olarak gelmişken, günümüzde bireylerin kendi ilişki ağları aracılığıyla bilgi edindikleri, Denizli’ye kendi tercihleriyle geldikleri anlaşılmıştır.

Analizlerin üçüncü teması göç sonrası mültecilerin kente uyum sürecine dair sosyal sermayeleri ve ilişki ağlarını içermektedir. Burada dikkat çekici olan ise ekseriyetle iş ve ev bulma süreci tamamlanan İranlıların sosyal sermaye ve ilişki ağlarını İranlı mültecilerle sağlamayı azalttıklarıdır. İş ve ev bulmada yardım talebi karşılandıktan sonraki süreçte İranlıların yine kendileri gibi İranlılarla ilişki ağlarını geliştirmek yerine Türklerle ilişkileri güçlendirmeye özen gösterdikleri tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra gelecekteki toplumsal normlara görece aykırı olan mültecilerin ise içine kapalı yaşamayı tercih ettikleri ve Türklerle irtibatta olmak yerine yine kendileri gibi olan mültecilerle bir arada olmayı, ilişki ağlarını ve sosyal sermayelerini İranlılar aracılığıyla sağlamayı tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Söz konusu durumun getto riskiyle ilintili olduğunu söylemek doğru olacaktır. Goffmancı ifadeyle “damga” riskinin bireyleri birbirine yakınlaştırma eğiliminde olduğu söylenebilir. Daha stabil bir yaşam tarzı benimseyenlerin ise Türklerle bir arada toplumsal uyum süreci geçirmeyi uygun gördükleri anlaşılmıştır. Bir sivil toplum örgütüne üye olmak bireylerin yeni ilişkiler ağı inşa etmesine zemin hazırlar. Bu nedenle İranlı mültecilerin STK üyeliklerine dair sorular yöneltilmiş ve ekseriyetle STK üyeliğinin bulunmadığı ifade edilmiştir. Denizli’de de şubesi bulunan ASAM Derneği’ne üyelikleri bulunsada da derneğin yeterince yardım edemediğini ifade etmişlerdir. Burada kent özelinde bulunan İranlı mülteciler tarafından kurulan Hristiyan kiliselerinin bir STK işlevi gördüğü ve bireylerin gündelik ha-

yattaki çeşitli ihtiyaçlarına birlikte çözüm üretmeye çalıştıkları mecralar haline geldiği görülmüştür.

Çalışmanın sonucunda Denizli’de barınan ve daha uzun yıllar barınacak gibi gözüken İranlı mültecilerin ilişki ağları sosyal sermayeleri ve sosyal sermayeleşen donanımları ortaya konulmuştur. Söz konusu sosyal sermayelerin bilinmesi mültecilerin toplumsal uyumuna dair ipucu vermesi ve çeşitli politikalar geliştirilirken farkındalık sağlanması adına önemli görülebilir.

Beyan

Bu makale için etik kurul izni alınmıştır. Çalışmada katılımcılar bulunmaktadır. Çalışma için herhangi bir kurum veya projeden mali destek alınmamıştır. Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır. Telif hakkına sebep olacak bir materyal kullanılmamıştır.

Disclosure

Ethics committee approval was obtained for this article. There are participants in the study. The author received no financial support from any institution and there’s no conflict of interest. No material subject to copyright is included.

Kaynakça

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2008). *Göç sosyolojisi*. Nobel Yayınları.
- Akbaş E. (2012). Göçmenler arasındaki dayanışmacı ağların dönüşümü: Göçmen sivil toplum örgütlerinin yeni misyonu. İçinde S. G. Ihlamur-Öner & N. A. Şirin Öner (Ed.), *Küreselleşme çağında göç kavramlar; tartışmalar* (s.335-351). İletişim Yayınları.
- Akkayan, T. (1974). *Göç ve değişme*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Alkan-Aykaç, S. & Karakaş M. (2022). Entegrasyon, asimilasyon ve uyum kavramları arasından Türkiye'nin seçimi. *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(Göç ve Mültecilik Özel Sayısı), 419-429 <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1123311>
- Altındış, E. (2019). *Suriyelilere yönelik sivil yardım faaliyetleri ve toplumsal uyum* (Kayıt no. 07939) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Bartram, D., Poros, M. & Monforte, P. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar* (Çev. I. Ağabeyoğlu-Tuncay). Hece Yayınları (Orijinal yayın tarihi 2014).
- Bourdieu, P., (1986). The form of capital. İçinde J. Richardson (Ed.). *Handbook of the oryand research for the sociology of education* (s. 241-258). Westport, Greenwood. <https://www.socialcapitalgateway.org/content/paper/bourdieu-p-1986-forms-capital-richardson-j-handbook-theory-and-research-sociology-educ>.
- Castles, S. V & Miller, J. M. (2008). *Göçler çağı: modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. (Çev. B. U. Bal, İ. Akbulut). İstanbul Bilgi Üniversitesi. (Orijinal yayın tarihi: 1993).
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital, *American Journal of Sociology*, 94, 95-120. <http://doi.org/10.1086/228943>
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 67-91. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/musbed/issue/23522/250638>.

- Değer, N. & Öktik, F. (2013). Göçmen kimliğin oluşumunda eğitimin rolü üzerine bir deneme, *Sosyoloji dergisi*, (28), 107–123. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosder/issue/41003/495456>.
- Dost, S. (2014). Ulusal ve uluslararası mevzuat çerçevesinde ülkemizdeki Suriyeli sığınmacıların hukuki durumu, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 27-69. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduhfd/issue/22974/245781>.
- Fukuyama, F. (2010). Social capital, civil society and development, *Third World Quarterly*, 22(1), 7– 20. <https://doi.org/10.1080/713701144>.
- Göker, G. (2015). *Göç, kimlik aidiyet kültürlerarası iletişim açısından İsveçli Türkler*. Literatürk Yayınları.
- Hanifan, J.L. (1916). The rural school community center. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 67,130-138. https://www.jstor.org/stable/1013498#metadata_info_tab_contents
- Human Right Watch (2012, Aralık 13). *Why they left: stories of Iranian activists in exile*. <https://www.refworld.org/docid/50d055982.html>
- International Organization for Migration (2009, Eylül 11). Chapter 1: Approaches to and diversity of international migration, *World Migration: Managing Migration Challenges and Responces for People on The Move* (s. 4-24). <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2003-managing-migration>
- International Organization for Migration (2022, Kasım 7). *Fact and figures*. <https://www.iom.int/data-and-research>
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2016, Mart). *2014 Türkiye göç raporu*, https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2014_yillik_goc_raporu.pdf
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2016, Nisan). *2015 Türkiye göç raporu*. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2015_yillik_goc_raporu.pdf.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2017, Nisan). *2016 Türkiye göç raporu*, https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf

- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2022, Kasım 30). *Yabancılar ve uluslararası koruma kanunu*. <https://www.goc.gov.tr/gigm-mevzuati>.
- Sabah. (2016, Ekim 23). İran'dan Denizli'ye ilk charter uçak seferleri başladı, <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2016/10/23/irandan-denizliye-ilk-charter-ucak-seferleri-basladi>.
- Haber Türk. (2020, Şubat 4). Türkiye'nin 'küçük İran'ı: Denizli 5 bin İran uyruklu mültecinin yaşadığı Denizli, adeta Türkiye'nin 'küçük İran'ı İranlı mültecilerin çoğu 'demokrasi' olmadığı gerekçesiyle ülkelerini terk ettiklerini söylüyor, <https://www.haberturk.com/denizli-haberleri/75275707-turkiyenin-kucuk-İrani-denizli5-bin-İran-uyruklu-multecinin-yasadigi-denizli-adeta>.
- Kahya-Nizam, Ö. & Sallangül, S. (2017). Türkiye'de mültecilere yönelik yerleşim politikaları ve uydu kentler: güvenlik kısılcığında yaşamlar, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi dergisi*, 22(Göç Özel Sayısı), 1385-1410. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduibfd/issue/53207/706553>
- Kalfa-Topateş A., Topateş H., Durmaz N. (2018). Özgürlük arayışında "mecbur insan" olmak: Denizli işgücü piyasasında İranlı mülteciler. *Çalışma ve Toplum*, 4(59), 2015-2045. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ct/issue/71807/1155308>
- Kara, P. & Korkut, R. (2010). Türkiye'de göç, iltica ve mülteciler, *Türk İdare Dergisi*, (467), 153 – 162. [http://www.tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/tum-sayilar\(2\)/2001-2025/2010/Haziran/467polatkararecep.pdf](http://www.tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/tum-sayilar(2)/2001-2025/2010/Haziran/467polatkararecep.pdf).
- Kızılcelik, S. & Erjem, Y. (1992). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Emre Yayıncılık.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (Çev. O. Akinhay & D. Kömürcü). Bilim ve Sanat Yayınları. (Orijinal yayın tarihi: 1998).
- Maquil, S. A. (2019). *Denizli'de yaşayan göçmenlerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklerinin belirlenmesi ve yaşam memnuniyeti analizi* (Kayıt No. 10309509) [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Petersen, W. (1958), A general typology of migration, *Amerikan sociological review*, 23(3), 256-266. <https://doi.org/10.2307/2089239>

- Putnam, R. D. (1993). “The prosperous community social capital and public life”. *American Prospect* 4(13). 35-42. <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Prosperous-Community%3A-Social-Capital-and-Public-Putnam/7ca2ff64d7db151775ed4ff002754157189ddca0>
- Tavakoli, M. (2019). *Türkiye'ye göç eden İranlıların ABD'nin İran ambargosuna karşı tutum ve tavırları*. [Yüksek lisans İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Şan, M. K. & Tzampaz S. (2021) Asimilasyonculuk sonrası dönemde asimilasyonculuk. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 16(2), 64-81. <https://doi.org/10.17550/931028>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (2011, Mart 15). *Cenevre'de 1951 tarihinde imzalanmış olan mültecilerin hukuki durumuna dair sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve dışişleri komisyonu raporu (1/125)*. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM__/_d00/c002/km__00002024ss0053.pdf
- Türkiye İstatistik Kurumu (2019, Temmuz 23). *Uluslararası göç istatistikleri*, 2018. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=International-Migration-Statistics-2018-30711#:~:text=T%C3%BCrkiye%27den%20g%C3%B6ç%20eden%20ki%C5%9Fi,ini%20yabanc%C4%B1%20uyruklu%20n%C3%BCfus%20olu%C5%9Fturdu>
- Türkiye İstatistik Kurumu (2020, Temmuz 17). *Uluslararası göç istatistikleri*, 2019. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Göç-İstatistikleri-2019-33709#:~:text=T%C3%BCrkiye%27den%20yurt%20d%C4%B1%20n%C5%9F%20n%C4%B1%20g%C3%B6ç%20yabanc%C4%B1%20uyruklu%20n%C3%BCfus%20olu%C5%9Fturdu>
- Türkiye İstatistik Kurumu (2022, Şubat 18). *Konut satış istatistikleri, Ocak 2022*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Konut-Sat%C4%B1%20istatistikleri-Ocak-2022-45673&dil=1>
- Uluslararası Göç Örgütü (2009, Mart 3). *Göç terimleri sözlüğü*. Bülent Çiçekli (Ed.).

- <https://www.goc.gov.tr/goc-terimleri-sozlugu>. (Orijinal yayın tarihi:2004)
- Uluslar arası Göç Örgütü (2020, Eylül 28). Rapora genel bakış: artan belirsizlik ortamında göç ve hareketliliğe ilişkin bakış açısı sağlamak. İçinde Marie McAuliffe & Binod Khadria (Ed.), *2020 Dünya Göç Raporu* (s. 1-19). <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020-turkish-chapter-1>.
- Ülken, H. M. (1969). *Sosyoloji sözlüğü*. Milli Eğitim Yayınları.
- Visa Information for Islamic Republic of Iran (2022, Ekim 17). İran vatandaşları için Türkiye vizesi. <https://www.İrankonsoloslugu.org/İran-vatandaslari-icin-turkiye-vizesi>.
- Woodenhouse A. (2006). Social capital and economic development in regional Australia: A case study. *Journal of Rural Studies* 22(1), 83–94. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0743016705000549>

EKLER

Ek 1

Belge 1

Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 13.10.2022-E.271900

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Sayı : E-93803232-622.02-271900
Konu : Etik Kurul Kararı

13.10.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgide kayıtlı başvurunuz 12/10/2022 tarih ve 17-1 toplantı/karar nolu etik kurul toplantısında görüşülmüş olup, alınan karar ekte sunulmuştur.

Gereği için bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Yasemin BEYAZIT
Kurul Başkanı

Ek: Karar (1 sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesine

Bilgi:
Sayın Arş. Gör. Merve ÇETİN DAĞDELEN

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSA8UC8186 Pin Kodu :87032

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/pau-ebys>

Adres:Pamukkale Üniversitesi Kimlikli Merkez Kampüsü

Telefon:0 (258) 0 Faks:0 (258) 0

e-Posta:info@pamukkale.edu.tr Elektronik A.ğ:http://www.pau.edu.tr/

Keş Adresi: paurektorkluk@hs01.kep.tr

Bilgi için: Aysen TOSUN

Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu

Tel No: 2582961803

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 1'in devamı

Evrak Tarih ve Sayısı: 13.10.2022-E.271900

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
SAYI: 68282350/2022/G17

Toplantı Tarihi : 12.10.2022
Toplantı Sayısı : 17
Toplantı Saati : 16:00

10.251.1.208

KARAR I- Üniversitemiz İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü Araş. Gör. Dr. Merve Çetin DAĞDELEN'in "İranlı Mültecilerin Toplumsal Uyum Sürecine Sosyal Sermayelerinin Etkisi: Denizli Kenti Örneği" başlıklı çalışmasına yönelik başvuru formu ile usul ve etik açıdan verdiği beyan ve ekler tetkik edilmiş olup; proje sahibinin, başvurusunda yer alan bilgi, belge ve taahhütnamelere uygun bilimsel davranışlar sergileyeceği kanaati oluşmuştur. İş bu karar oy birliği ile alınmıştır.

ASLI GİBİDİR
12.10.2022

Prof. Dr. Yasemin BEYAZIT
Başkan

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

